

**MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV BRATISLAVA**

**VZDELÁVACÍ PROGRAM
PRE DETI A ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU
SCHOPNOSŤOU**

ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie

ISCED 1 – primárne vzdelávanie

ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie

**Vzdelávací program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu
schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
pod číslom CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.**

OBSAH

Úvod	3
1. Vzdelávací program pre deti s narušenou komunikačnou schopnosťou	
ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie	4
1.1 Ciele výchovy a vzdelávania	4
1.2 Stupeň vzdelania	4
1.3 Profil absolventa – vzdelanostný model absolventa	4
1.4 Vzdelávacie oblasti	4
1.5 Charakteristika a organizácia vzdelávania, špecifiká výchovy a vzdelávania detí s NKS	4
1.6 Vzdelávacie štandardy	5
1.7 Vyučovací jazyk	5
1.8 Organizačné usporiadanie denných činností v materskej škole	5
1.9 Organizačná forma	5
1.10 Povinné personálne zabezpečenie	5
1.11 Povinné materiálne-technické a priestorové zabezpečenie	5
1.12 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	6
1.13 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov	6
2. Vzdelávací program pre deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou	
ISCED 1 – primárne vzdelávanie a ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie	7
2.1 Ciele výchovy a vzdelávania žiakov s NKS	7
2.2 Stupeň vzdelania	7
2.3 Profil absolventa	7
2.4 Vzdelávacie oblasti	7
2.5 Charakteristika výchovy a vzdelávania žiakov s NKS, špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s NKS, dĺžka, formy výchovy a vzdelávania a podmienky prijímania	8
2.5.1 Charakteristika výchovy a vzdelávania	8
2.5.2 Špecifiká výchovy a vzdelávania	9
2.5.2.1 Vzdelávanie v základnej škole pre žiakov s NKS a v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole	9
2.5.2.2 Vzdelávanie žiakov s NKS v triede spolu s ostatnými žiakmi školy (v školskej integrácii)	10
2.5.3 Dĺžka výchovy a vzdelávania	13
2.5.4 Formy výchovy a vzdelávania	13
2.5.5 Podmienky prijímania	13
2.6 Vzdelávacie štandardy	13
2.7 Rámcový učebný plán	14
2.8 Vyučovací jazyk	16
2.9 Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie	16
2.10 Spôsob, podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní	16
2.11 Povinné personálne zabezpečenie	16
2.12 Povinné materiálne-technické a priestorové zabezpečenie	17
2.13 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	17
2.14 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov	17

Príloha 1: Rámcový obsah vzdelávania predmetu Individuálna logopedická intervencia

Príloha 2: Rámcový obsah vzdelávania v prípravnom ročníku ZŠ pre žiakov s NKS

Úvod

Podľa § 94 ods. 2 písmeno e) zákona č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 245/2008 Z.z.“) sa pri výchove a vzdelávaní žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou postupuje podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou (ďalej len „NKS“). Tento vzdelávacie program je súčasťou štátnych vzdelávacích programov pre jednotlivé stupne vzdelávania.

Pre výchovu a vzdelávanie detí a žiakov s NKS platia všetky ustanovenia uvedené v Štátnom vzdelávacom programe, ktoré sú doplnené špecifikami uvedenými vo vzdelávacom programe pre žiakov s NKS.

V zmysle § 94 a § 2 písm. s) zákona č. 245/2008 Z.z a § 2 ods. 3 vyhlášky MŠ SR č. 322/2008 Z.z. o špeciálnych školách sa výchova a vzdelávanie detí a žiakov s NKS uskutočňuje:

- v materskej škole pre deti s NKS,
- v základnej škole pre žiakov s NKS,
- v špeciálnej triede pre deti s NKS v materskej škole,
- v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole,
- v školskej integrácii, t. j. v triede alebo výchovnej skupine spolu s ostatnými deťmi alebo žiakmi školy.

Vzdelávacie program pre deti a žiakov s NKS charakterizuje výchovu a vzdelávanie a vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o nich. Je potrebné zabezpečiť úpravu podmienok, foriem, metód a prístupu vo výchove a vzdelávaní žiaka a rešpektovať úpravy vyplývajúce narušenia komunikačnej schopnosti nielen vo vzdelávaní, ale i v hodnotení a klasifikácii.

Cieľom vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou v primárnom a nižšom sekundárnom stupni je pripraviť žiakov na vzdelávanie na akejkoľvek strednej škole s prihliadnutím na ich komunikačné a iné schopnosti a možnosť vykonávať zvolenú profesiu.

V strednej škole sú žiaci s NKS vzdelávaní podľa individuálneho vzdelávacieho programu (v zmysle § 94 ods.(1) písmeno b) bod 2. zákona č.245/2008 Z.z.) vypracovaného na základe záverov a odporúčaní z odborných vyšetrení vykonaných v centre špeciálnopedagogického poradenstva. Je potrebné, aby žiak bol v odbornej starostlivosti logopéda.

1. Vzdelávací program pre deti s narušenou komunikačnou schopnosťou ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie

1.1 Ciele výchovy a vzdelávania

Cieľom predprimárneho vzdelávania detí s narušenou komunikačnou schopnosťou je okrem všeobecných cieľov definovaných v štátnom vzdelávacom programe v predprimárnom stupni vzdelávania rozvíjanie všetkých jazykových rovín a všetkých foriem komunikácie a eliminovanie a prevencia NKS.

1.2 Stupeň vzdelania

Predprimárne vzdelanie získa dieťa absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu odboru vzdelávania v materskej škole. Dokladom o získanom stupni vzdelania je osvedčenie o absolvovaní predprimárneho vzdelávania, ktoré vydáva materská škola.

1.3 Profil absolventa – vzdelanostný model absolventa

Profil absolventa a súbor základov kompetencií vzťahujúci sa k výchove a vzdelávaniu detí v predprimárnom stupni je platný aj pre deti s NKS.

1.4 Vzdelávacie oblasti

Vzdelávacie oblasti a tematické okruhy podľa schémy Štátneho vzdelávacieho programu pre materské školy Dieťa a svet sú vhodné a využívajú sa aj pre deti s NKS, pričom sa dopĺňajú o špecifiká vo vzťahu k špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám týchto detí. Zo vzdelávacích oblastí je potrebné obohatiť kognitívnu oblasť, najmä v poslednom ročníku materskej školy, o zaradenie tréningu auditívneho vnímania, auditívnej diferenciationnej schopnosti a tréning fonematického sluchu, nevyhnutných na vytvorenie predpokladov na úspešné osvojovanie si čítania a písania.

1.5 Charakteristika a organizácia predprimárneho vzdelávania, špecifiká výchovy a vzdelávania detí s NKS

V rámci prevencie a včasnej odbornej starostlivosti v oblasti narušenej komunikačnej schopnosti a špecifických porúch učenia je vhodné vykonávať u všetkých detí v materskej škole orientačné vyšetrenie vývinu reči a v poslednom ročníku skrining detí ohrozených dyslexiou. Deťom, u ktorých sa vyšetrením zistí narušenie vývinu reči, je potrebné zabezpečiť logopedickú starostlivosť. U detí, u ktorých výsledky vyšetrení preukážu určité čiastkové deficit, je potrebné včas realizovať ciele tréning fonologického uvedomovania a ďalších schopností potrebných pre správny rozvoj vnímania, porozumenia reči, jej produkcie a iných atribútov potrebných pre používanie reči v hovorenej aj písomnej podobe v spolupráci s odborníkmi z poradenských zariadení.

Obdobie raného a predškolského veku je najdôležitejším obdobím pre vývin reči a myslenia dieťaťa. V tomto veku sa začína prejavovať väčšina druhov narušenej komunikačnej schopnosti. Niekedy prejavy narušenia v oblasti reči signalizujú existenciu inej poruchy alebo postihnutia. Preto je potrebné, aby materské školy úzko spolupracovali s logopédom a iným

špeciálnym pedagógom, ktorý má potrebné znalosti o vývine a rozvoji reči a jeho podpore pri jeho narušení.. Včasná logopedická a špeciálnopedagogická diagnostika a včasné poskytnutie odbornej starostlivosti je prevenciou problémov v oblasti učenia. Je to krok k zlepšeniu úrovne čitateľskej gramotnosti a v konečnom dôsledku aj zvýšeniu šance na trhu práce pre každého jedinca.

Organizácia predprimárneho vzdelávania podľa koncepcie uvedenej v štátnom vzdelávacom programe je vhodná aj pre deti s NKS.

1.6 Vzdelávacie štandardy

Vzdelávacie štandardy pre deti s NKS sú rovnaké ako pre ostatné deti.

Individuálne schopnosti jednotlivých detí nemožno zovšeobecňovať a dosiahnuté výkony sú limitované samotným narušením komunikačnej schopnosti.

Vzdelávacie štandardy slúžia pre učiteľov, aby vedeli, kam majú smerovať svoje pedagogické pôsobenie.

1.7 Vyučovací jazyk

Vyučovacím jazykom je štátny jazyk Slovenskej republiky alebo vyučovací jazyk národnostných menšín.

1.8 Organizačné usporiadanie denných činností v materskej škole

Usporiadané, pravidelne sa opakujúce činnosti v dennom poriadku materskej školy sú vhodné pre deti s NKS.

1.9 Organizačná forma predprimárneho vzdelávania

Pre deti s NKS sa uplatňuje organizačná forma podľa štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie.

1.10 Povinné personálne zabezpečenie

Ak sú v materskej škole vzdelávané deti s narušenou komunikačnou schopnosťou, odporúča sa, aby bol v materskej škole zamestnaný školský logopéd alebo aby materská škola úzko spolupracovala s logopédom v príslušnom centre špeciálnopedagogického poradenstva alebo s ambulanciou klinického logopéda.

1.11 Povinné materiálo-technické a priestorové zabezpečenie

Okrem vybavenia školy uvedeného v štátnom vzdelávacom programe sa odporúča vytvárať

- učebne pre rozvoj poznávacích procesov a rozvoj psychomotorických, zmyslových, rytmicko-pohybových schopností a komunikačných schopností.
- učebne (triedy) vybavené viacúčelovým nastaviteľným (rastúcim) nábytkom, s priestorom pre relaxáciu a nenáročnú pohybovú aktivitu,
- priestory pre prípravné práce učiteľa a školského logopéda, priestory pre uloženie pomôcok.

1.12 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní sú rovnaké ako v bežnej materskej škole.

1.13 Zásady a podmienky na vypracovanie školských vzdelávacích programov

Školský vzdelávací program poskytuje materským školám možnosť profilovať sa a vychádzať v ústrety potrebám a záujmom detí.

Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov, ktoré sú spracované v štátnom vzdelávacom programe pre predprimárny stupeň vzdelania sa odporúča doplniť v školskom vzdelávacom programe príslušnej materskej školy, v ktorej sa vzdelávajú deti s NKS o ponuku činností zameraných na predchádzanie, zmiernenie alebo odstraňovanie nepriaznivých dôsledkov NKS.

V záujme správneho rozvoja kognitívnej oblasti detí s NKS sa odporúča zaradiť tréning fonematického uvedomovania podľa El'konina. Tento tréning je vhodné uplatňovať aj pre ostatné deti predškolského veku v záujme vytvárania dobrých predpokladov pre elimináciu problémov pri vyučovaní čítania.

Odporúča sa tiež zaradenie motorických aktivít, ktoré sú dobrou prevenciou ADHD, rámcom pre rozvíjanie komunikačnej schopnosti a stimuláciou grafomotoriky a oromotoriky.

2. Vzdelávací program pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou ISCED 1 – primárne vzdelávanie a ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie

2.1 Ciele výchovy a vzdelávania žiakov s NKS

Žiaci základných škôl a tried pre žiakov s NKS plnia rovnaké ciele vzdelávania ako ostatní žiaci základných škôl na primárnom a nižšom sekundárnom stupni vzdelávania.

2.2 Stupeň vzdelania

Primárne a nižšie sekundárne vzdelanie

2.3 Profil absolventa

Osvojené kľúčové kompetencie absolventa základnej školy pre žiakov s NKS zodpovedajú profilu absolventa primárneho stupňa školského vzdelávania a profilu absolventa nižšieho sekundárneho stupňa školského vzdelávania.

2.4 Vzdelávacie oblasti

Obsah školského vzdelávania žiakov základných škôl a tried pre žiakov s NKS je rovnaký ako obsah školského vzdelávania žiakov základných škôl, pričom je obohatený o rozvíjanie narušenej komunikačnej schopnosti týchto žiakov. Vo vzdelávacej oblasti jazyk a komunikácia je zaradený predmet individuálna logopedická intervencia (ďalej len ILI), ako špecifický predmet určený pre žiakov s NKS.

ZÁKLADNÉ PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S NKS ISCED 1

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
	PRVÝ CUDZÍ JAZYK
	INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA
PRÍRODA A SPOLOČNOSŤ	PRÍRODOVEDA
	VLASTIVEDA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATICKÁ VÝCHOVA
ČLOVEK A SVET PRÁCE	PRACOVNÉ VYUČOVANIE
UMENIE A KULTÚRA	HUDOBNÁ VÝCHOVA
	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ VÝCHOVA

ZÁKLADNÉ PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S NKS ISCED 2

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
	PRVÝ CUDZÍ JAZYK
	DRUHÝ CUDZÍ JAZYK
	INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATIKA
	INFORMATICKÁ VÝCHOVA
UMENIE A KULTÚRA	HUDOBNÁ VÝCHOVA
	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ VÝCHOVA

Prierezové témy v Štátnom vzdelávacom programe sa vzťahujú aj na žiakov s NKS.

2.5 Charakteristika výchovy a vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou, špecifiká výchovy a vzdelávania, dĺžka, formy výchovy a vzdelávania a podmienky prijímania

2.5.1 Charakteristika výchovy a vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou

Podľa tohto vzdelávacieho programu sa vzdelávajú deti a žiaci, ktorí majú diagnostikovanú narušenú komunikačnú schopnosť.

Narušená komunikačná schopnosť

Ak chceme definovať NKS, treba najskôr vymedziť samu komunikačnú schopnosť: ide o schopnosť človeka vedome a podľa patričných noriem používať jazyk ako systém znakov a symbolov v celej jeho komplexnosti a vo všetkých jeho formách a to za účelom realizovania určitého komunikačného zámeru.

Komplexnosť znamená, že táto schopnosť zahŕňa všetky jazykové roviny (foneticko-fonologickú, lexikálno-sémantickú, morfológicko-syntaktickú, pragmatickú...); pokiaľ ide o formy, komunikačná schopnosť zahŕňa všetky spôsoby komunikovania (napríklad hovorený, grafický, neverbálny spôsob komunikácie).

O NKS hovoríme vtedy, ak niektorá rovina jazykových prejavov (alebo niekoľko rovín súčasne) človeka interferuje s jeho komunikačným zámerom.

Jednotlivé druhy NKS možno analyzovať v rozličných koncepciách, v rámci rozličných teórií a v rozličných kontextoch. Pre naše potreby bude najjednoduchšie uplatniť nozologické hľadisko. Z tohto aspektu rozlišujeme viacero základných druhov NKS, ktoré sa potom v rámci Medzinárodnej klasifikácie chorôb členia na konkrétne diagnózy:

- vývinová bezrečnosť – narušený vývin reči;

- získaná orgánová bezrečnosť – afázia;
- získaná psychogénna bezrečnosť- mutizmus, elektívny mutizmus;
- narušenie zvuku reči – fufnavosť;
- narušenie plynulosti reči – zajakavosť, brblavosť;
- narušenie článkovania reči – dyslália, dyzartria;
- poruchy hlasu – dysfónia, afónia;
- kombinované chyby a poruchy reči – súčasný výskyt viacerých druhov narušenej komunikačnej schopnosti;
- symptomatické poruchy reči: NKS pri iných, dominujúcich postihnutiach, ochoreniach, narušeniach - napr. pri sluchovom postihnutí, detskej mozgovej obrne;
- narušenie grafickej stránky reči: agrafia, alexia, akalkúlia, dyslexia, dysortografia, dysgrafia, dyskalkúlia.

(Lechta In: Kerekrétiová a kol.,2009)

Logopedická intervencia

Intervencia v najširšom zmysle sa poníma ako: „činnosť, pôsobenie za účelom zmeny“.

Logopedická intervencia je špecifická aktivita, ktorú uskutočňuje logopéd s cieľmi:

1. identifikovať NKS;
2. eliminovať, zmierniť NKS, resp. v prípade jej pretrvávania prekonať komunikačnú bariéru;
3. predísť tomuto narušeniu (zlepšiť komunikačnú schopnosť človeka).

Logopedickú intervenciu chápeme ako zložitý multifaktoriálny proces, ktorý sa realizuje v záujme dosiahnutia svojich troch základných cieľov, na troch, s týmito cieľmi analogických, vzájomne sa prelínajúcich úrovniach:

- logopedická diagnostika
- logopedická terapia
- logopedická prevencia.(Lechta In: Kerekrétiová a kol., 2009)

Dôležitou súčasťou logopedickej intervencie je spolupráca s rodičom, učiteľmi, psychológom a ostatnými odborníkmi v celom procese intervencie.

Všetky aktivity, metódy a postupy smerujú k rozvíjaniu komunikačnej schopnosti detí a žiakov a prelínajú sa celým vyučovacím procesom.

2.5.2 Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou

V zmysle § 94 ods. 1) písmeno a) a b) zákona č. 245/2008 Z.z. a § 2 ods.3 vyhlášky MŠ SR č. 322/2008 Z.z. o špeciálnych školách sa výchova a vzdelávanie detí a žiakov s NKS uskutočňuje :

- v základnej škole pre žiakov s NKS
- alebo v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole
- alebo v školskej integrácii, t.j. v triede alebo výchovnej skupine spolu s ostatnými deťmi alebo žiakmi školy.

2.5.2.1 Vzdelávanie v základnej škole pre žiakov s NKS a v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole

Pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou sa môžu v základnej škole pre žiakov s týmto narušením otvárať triedy prípravného ročníka. Absolvovanie prípravného ročníka sa považuje za prvý rok plnenia školskej dochádzky.

Počet žiakov v triede

Najnižší počet žiakov v triede pre žiakov s NKS sú 4 .

Najvyšší počet žiakov v triede pre žiakov s NKS v prípravnom až piatom ročníku je 8, v šiestom až deviatom ročníku 10 žiakov.

Žiaci s NKS, ktorí sú vzdelávaní v základnej škole pre žiakov s NKS alebo v špeciálnej triede pre žiakov s NKS postupujú podľa rámcového učebného plánu, ktorý je súčasťou tohto vzdelávacieho programu, a ktorý sa od rámcového učebného plánu pre triedy a školy bežného typu odlišuje zaradením predmetu ILI. Metódy a postupy používané na vyučovaní vychádzajú z výsledkov psychologickkej a logopedickej diagnostiky a individuálneho plánu logopedickej terapie.

Vyučovaci predmet individuálna logopedická intervencia je zaradený vo vzdelávacej oblasti *jazyk a komunikácia*. Rámcový obsah vzdelávania v tomto predmete určuje samostatný dokument, ktorý je prílohou tohoto vzdelávacieho programu. Obsah logopedických cvičení musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami dieťaťa, bez ohľadu na fyzický vek.

Predmet ILI vyučuje logopéd, t.j. absolvent vysokoškolského štúdia so záverečnou skúškou z logopédie v súlade s platnými príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Rozvíjanie schopností, ktoré sú narušené v dôsledku diagnostikovanej NKS sa prelína celým vyučovacím procesom, t.j. používajú sa špecifické postupy pri výučbe všetkých predmetov a pôsobí sa cielene a komplexne na celú komunikačnú schopnosť žiaka.

Frekvencia cvičení so žiakmi vyplýva z učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade ťažkého stupňa NKS je možné vykonávať logopedickú terapiu aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie cvičení v kompetencii riaditeľa školy.

Dĺžka logopedických cvičení závisí od veku a schopností dieťaťa, logopedickej diagnózy a prípadne iných špecifik dominantného alebo iného postihnutia dieťaťa.

V prípade dostatočného zmiernenia prejavov NKS alebo jej eliminácie môže žiak pokračovať vo vzdelávaní v bežnej triede základnej školy.

Každý žiak s NKS vzdelávaný v základnej škole pre žiakov s NKS a v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole má vyplnený Návrh na prijatie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do špeciálnej školy, do materskej školy, do základnej školy a do strednej školy (ďalej len „Návrh na prijatie“) schválený Ministerstvom školstva SR pod číslom CD-2008-17271/37405-1:914 dňa 24. októbra 2008 s platnosťou od 1. januára 2009.

2.5.2.2 Vzdelávanie žiakov s NKS v triede spolu s ostatnými žiakmi školy (v školskej integrácii)

Každý žiak, ktorý je vzdelávaný v školskej integrácii v základnej škole v triede spolu so žiakmi bez ŠVVP má vyplnený Návrh na prijatie. Pre takého žiaka riaditeľ školy zabezpečí odbornú logopedickú starostlivosť v spolupráci s centrom špeciálnopedagogického poradenstva, so školským logopédom alebo s klinickým logopédom v rozsahu rámcového obsahu vzdelávania v predmete ILI.

Začlenený žiak v školskej integrácii sa vzdeláva podľa rámcového učebného plánu príslušnej školy, v ktorej sa vzdeláva a podľa individuálneho vzdelávacieho programu (ďalej len „IVP“) s prihliadnutím na narušenie. Obsah jeho vzdelávania vychádza zo vzdelávacieho

programu pre deti a žiakov s NKS. Počet hodín v školskom vzdelávacom programe sa môže navýšiť o 1-3 hodiny.

IVP je súčasťou Návrhu na prijatie. IVP musí byť v súlade s obsahom predmetu ILI . IVP sa aktualizuje podľa požiadaviek ročníka a aktuálneho stavu žiaka.

Žiak s NKS vzdelávaný v školskej integrácii v škole s vyučovacím jazykom národnostných menšín postupuje podľa individuálneho vzdelávacieho programu s prihliadnutím na vzdelávací program pre žiakov s NKS.

Logopéd metodicky usmerňuje vyučujúcich a spolupracuje na tvorbe IVP pre jednotlivých žiakov. Metódy a postupy používané na vyučovaní vychádzajú z výsledkov logopedickej diagnostiky, cieľov a obsahu predmetu ILI a individuálneho plánu logopedickej terapie.

Riaditeľ školy zabezpečí, aby v záujme žiaka boli rešpektované odporúčania uvedené v správe z odborného vyšetrenia k školskej integrácii k postupom pri vzdelávaní a k postupom pri hodnotení a klasifikácii.

Všeobecné odporúčania pre postup učiteľa žiaka s NKS vo výchovno-vzdelávacom procese

Vo výchovno-vzdelávacom procese učiteľ:

- akceptuje problémy žiaka spojené s jeho narušenou komunikačnou schopnosťou a rešpektuje špecifiká jeho osobnosti
- rešpektuje správanie žiaka spôsobené jeho narušením
- podporuje a taktne usmerňuje jeho spôsoby sebarealizácie
- povzbudzuje žiaka a vytvára príležitosti pre jeho pozitívne hodnotenie
- stimuluje rozvíjanie tých schopností, ktoré v dôsledku narušenia nie sú dostatočne vyvinuté
- podporuje všetky snahy žiaka o ústnu i písomnú komunikáciu a vedie ku komunikatívnosti i ostatných spolužiakov
- žiakovi dôveruje a oslovuje ho rovnakým spôsobom ako ostatných spolužiakov
- poskytuje žiakovi podnety na hodnotiace myslenie a vedie ho k primeranému sebahodnoteniu
- vedie žiaka k samostatnosti a pozitívnym prístupom zvyšuje jeho sebadôveru
- kladie na žiaka primerané požiadavky, nezľavuje v nárokoch a neoslobodzujú ho od činností, ktoré môže s individuálnou pomocou učiteľa alebo spolužiakov zvládnuť
- zachováva diskretnosť o problémoch žiaka s NKS a nereferuje o nich pred inými žiakmi, či rodičmi.

Vo výchovno-vzdelávacom procese učiteľ zohľadňuje špecifiká osobnosti a poznávacích procesov žiaka s narušenou komunikačnou schopnosťou, ktoré môžu byť prítomné, najmä:

- motorická instabilita
- nedostatky vo vývine psychomotorických zručností
- znížená miera koncentrácie a vytrvalosti pozornosti
- pomalé tempo zapamätávania a narušenie pamäti
- ťažkosti pri niektorých myšlienkových operáciách
- neadekvátne emocionálne reakcie
- zvýšená unaviteľnosť
- znížená sebadôvera
- nerovnomerné výkony a i.

K zmierneniu prejavov a dôsledkov vyššie uvedených negatívnych vplyvov na vzdelávanie v triede zabezpečí učiteľ žiakovi nasledujúce podmienky:

- umiestni žiaka v triede tak, aby mohol vnímať výklad učiteľa všetkými zmyslami,
- do lavice posadí žiaka s takým spolužiakom, ktorý mu bude schopný a ochotný v prípade potreby pomôcť,
- k práci so žiakom prizve školského logopéda a špeciálneho pedagóga,
- pracovný postup vo výchovno-vzdelávacom procese konzultuje s logopédom a so špeciálnym pedagógom,
- pri práci so žiakom používa vhodné pomôcky (po dohode so špeciálnym pedagógom) a učí ho s nimi pracovať aj samostatne,
- a ďalšie podmienky podľa konkrétnych odborných odporúčaní (zo školského poradenského zariadenia a školského špeciálneho pedagóga).

Pre porozumenie a osvojenie preberaného učiva učiteľ:

- pracuje s námetom v takom rozsahu, ktorý je primeraný veku a mysleniu žiaka. V individuálnych prípadoch konzultuje rozsah učiva so špeciálnym pedagógom.
- pri vyučovaní využíva skúsenosti žiaka a nadväzuje na ne,
- nové pojmy vždy vysvetlí a objasní ich v rôznych súvislostiach,
- využíva názorný materiál a poskytuje žiakovi možnosť manipulácie s ním,
- nové učivo usporiada po krokoch a dodržiava postupnosť od jednoduchého k zložitejšiemu,
- systematicky sa venuje žiakovi individuálne, aby žiak postupne preberal celé učivo,
- poskytne žiakovi dostatok možností na precvičovanie a osvojenie učiva,
- priebežne si overuje ako žiak porozumel učivu alebo úlohe,
- pri skúšaní a overovaní vedomostí žiaka volí formu písanú, ústnu i praktickú – uprednostňuje tú formu, ktorú v aktuálnom čase, prípadne aj pre konkrétny druh úloh odporúča školské poradenské zariadenie,
- otázky a úlohy zadáva tak, aby žiak mohol odpovedať jednoznačne,
- pri skúšaní a hodnotení žiaka si overí či žiak porozumel zadanej úlohe,
- umožní, aby školský logopéd a školský špeciálny pedagóg mohli pracovať na vyučovacej hodine individuálne so žiakom, paralelne s vyučujúcim učiteľom.

Pri vzdelávaní žiaka s NKS je nevyhnutná úzka spolupráca školy a rodiny, vytvorenie atmosféry spoločnej zodpovednosti a ujasnenia cieľov i postupov vedúcich k ich dosiahnutiu.

V priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania je potrebné pomôcť žiakovi s NKS pri jeho profesionálnej orientácii a tým prispieť k jeho bezproblémovému sociálnemu začleneniu.

Všeobecné zásady hodnotenia

- Pri hodnotení učebných výsledkov učiteľ rešpektuje psychický a fyzický stav žiaka, druh a závažnosť narušenia komunikačnej schopnosti, ak má vplyv na úroveň a výsledky práce žiaka v príslušnom predmete.
- Učiteľ posudzuje učebné výsledky žiaka objektívne a primerane náročne, pričom prihliada aj na jeho vynaložené úsilie, individuálne schopnosti, záujmy a na predpoklady jeho ďalšieho vzdelávania po ukončení základnej školy.
- Pri hodnotení a klasifikácii žiaka je nevyhnutné postupovať podľa odporúčaní logopéda a špeciálneho pedagóga.
- O spôsobe a možnostiach hodnotenia a klasifikácie triedny alebo vyučujúci učiteľ informuje zákonného zástupcu žiaka s NKS po konzultácii s logopédom a so špeciálnym pedagógom.
- Pri hodnotení žiaka s NKS učiteľ posudzuje úroveň jeho vedomostí najmä v porovnaní s uplynulým obdobím vzhľadom na predchádzajúce výkony samotného žiaka.

2.5.3 Dĺžka výchovy a vzdelávania

Dĺžka vzdelávania žiakov s NKS, ktorí sú vzdelávaní v špeciálnych školách alebo v špeciálnych triedach pre žiakov s NKS alebo v školskej integrácii, môže byť predĺžená až o dva roky (§ 97 ods. 2 zákona č. 245/2008 Z. z.) nasledujúcim spôsobom:

- v špeciálnej škole – pre celú triedu, ak školský vzdelávací program príslušnej školy určí rozloženie obsahu vzdelávania niektorých ročníkov na obdobie dlhšie ako jeden školský rok,
- v špeciálnej škole – individuálne - rozložením obsahu vzdelávania pre konkrétneho žiaka v súlade s jeho individuálnym vzdelávacím programom (pri uplatnení § 94 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.),
- v špeciálnej triede základnej školy - individuálne - rozložením obsahu vzdelávania pre konkrétneho žiaka v súlade s jeho individuálnym vzdelávacím programom (pri uplatnení § 94 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.),
- v školskej integrácii - individuálne - rozložením obsahu vzdelávania pre konkrétneho žiaka v súlade s jeho individuálnym vzdelávacím programom (pri uplatnení § 94 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.).

Možné spôsoby predĺženia vzdelávania a jeho dĺžku škola uvedie vo svojom školskom vzdelávacom programe.

2.5.4 Formy výchovy a vzdelávania

Škola, ktorá poskytuje žiakovi s NKS stupeň vzdelávania ISCED 1 a ISCED 2, uplatní pri jeho vzdelávaní tú formu organizácie jeho výchovy a vzdelávania podľa § 54 zákona č. 245/2008 Z. z., prostredníctvom ktorej mu pre neho prijateľným spôsobom zabezpečí získanie príslušného stupňa vzdelania.

Pri výbere formy vzdelávania žiakov s NKS je potrebné postupovať individuálne, podľa výsledkov logopedickej, psychologickkej, prípadne inej odbornej diagnostiky.

2.5.5 Podmienky prijímania

Podmienkou prijatia žiaka do základnej školy pre žiakov s NKS, do špeciálnych tried a na školskú integráciu je psychologická a logopedická diagnostika v centre špeciálnopedagogického poradenstva.

V prípade potreby sa vyžaduje aj odborná lekárska diagnostika (neuroológ, psychiater, foniater, ORL a pod.).

2.6 Vzdelávacie štandardy

Vzdelávacie štandardy pre žiakov s NKS sú rovnaké ako pre ostatných žiakov primárneho alebo nižšieho stredného stupňa. Ak má žiak závažné narušenie komunikačnej schopnosti, má vlastné štandardy stanovené v IVP.

Individuálne schopnosti jednotlivých žiakov nemožno zovšeobecňovať a dosiahnuté výkony sú limitované samotným narušením komunikačnej schopnosti. Preto nemôžu byť ustanovené štandardy pre vyučovací predmet ILI.

Vzdelávacie štandardy slúžia pre učiteľov, aby vedeli, kam majú smerovať svoje pedagogické pôsobenie.

2.7 Rámcový učebný plán

RÁMCOVÝ UČEBNÝ PLÁN PRE ZÁKLADNÉ ŠKOLY PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU A PRE ŠPECIÁLNE TRIEDY PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU V ZŠ
ISCED 1 a ISCED 2

Štátny vzdelávací program												
Vzdelávacia oblasť	Predmet/ročník	Prípravný	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	spolu
Jazyk a komunikácia	slovenský jazyk a literatúra	3	8	6	6	6	5	4	4	5	5	52
	1. cudzí jazyk				3	3	3	3	3	3	3	21
	2. cudzí jazyk							1	1	1	1	4
	Individuálna logopedická intervencia	7	5	5	5	4	5	3	3	3	3	43
												120
Príroda a spoločnosť	prírodoveda		0,5	1	1	1						3,5
	vlastiveda			1	1	1						3
												6,5
Človek a príroda	Fyzika							1	1	2	1	5
	chémia							0,5	0,5	1	2	4
	Biológia						1	1	1,5	1	1	5,5
												14,5
Človek a spoločnosť	Dejepis						1	1	1	1	2	6
	geografia						1	1	1	1	1	5
	občianska náuka						1	1	1	0,5	0,5	4
												15
Človek a hodnoty	etická výchova /náboženská výchova		0,5	1	1	1	1	1	1	0,5	0,5	7,5
												7,5

Matematika a práca s informáciami	matematika	3	4	4	3	3	3,5	4	3,5	4	4	36
	Informatika		0	0	0	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	2,5
	informatická výchova			1	1	1						3
												41,5
Človek a svet práce	pracovné vyučovanie					1						1
	svet práce								0,5	0,5		1
	technika								0,5	0,5		1
												3
Umenie a kultúra	výtvarná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1			8
	hudobná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1			8
	výchova umením									0,5	0,5	1
												17
Zdravie a pohyb	telesná a športová výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
												20
Spolu povinná časť		17	22	23	25	25	26	26	27	27	27	245
Školský vzdelávací program												
Voliteľné hodiny		5	1	2	2	2	4	6	5	5	5	37
Spolu : povinná časť + voliteľné hodiny		22	23	25	27	27	30	32	32	32	32	282

Poznámky k učebnému plánu

1. Absolvovanie prípravného ročníka sa počíta do školskej dochádzky.
2. Na základe § 94 ods. 2 písm. e) zákona č. 245/2008 Z.z. a podľa pôvodného bodu 12.1 Štátneho vzdelávacieho programu pre primárny stupeň základnej školy v SR ISCED 1 a Štátneho vzdelávacieho programu pre nižší stredný stupeň ISCED 2 z 30. júna 2008 sa počet hodín v školskom vzdelávacom programe môže navýšiť o 1-3 hodiny.
3. Vyučovacia hodina predmetu ILI je delená.
4. Voliteľné hodiny špecifických predmetov zameraných na rozvíjanie komunikačnej schopnosti v školskom vzdelávacom programe sú delené.
5. V individuálnych prípadoch je možné využiť § 5 ods.3) písm. e) zákona č.596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Pri rozhodnutí riaditeľa sa prihliada individuálne na výsledky logopedickej a psychologickéj diagnostiky, vyjadrenie rodičov a pedagogickej rady. Tomuto žiakovi sa odporúča využívať ušetrené hodiny na

posilnenie výučby iného predmetu (napr. prvého cudzieho jazyka), ktorého obsah učiva sa nemení.

2.8 Vyučovací jazyk

Vyučovacím jazykom je štátny jazyk Slovenskej republiky alebo vyučovací jazyk národnostných menšín.

2.9 Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie v jednotlivých formách výchovy a vzdelávania

Pri organizácii podmienok v jednotlivých formách vzdelávania žiakov s NKS je potrebné postupovať individuálne podľa výsledkov logopedickej a inej odbornej diagnostiky a v spolupráci s rodičmi (resp. zákonnými zástupcami), školským logopédom a príslušným poradenským zariadením.

2.10 Spôsob, podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní

V zmysle § 16, ods.3 písmeno a) a b) zákona č. 245/2008 Z.z.

2.11 Povinné personálne zabezpečenie

Okrem povinného personálneho zabezpečenia platného podľa štátneho vzdelávacieho programu schváleného v júni 2008 je potrebné, aby v škole, v ktorej sú vzdelávaní žiaci s NKS, pôsobil školský logopéd alebo školský špeciálny pedagóg a asistent učiteľa.

Školský logopéd (t. j. logopéd s odbornou a pedagogickou spôsobilosťou platnou v rezorte školstva)

Školský logopéd vykonáva odborné činnosti v rámci logopedickej diagnostiky, terapie a prevencie deťom a žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou a špecifickými vývinovými poruchami učenia. Poskytuje odborné poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom detí alebo žiakov a pedagogickým zamestnancom škôl a školských zariadení.

Predmet ILI vyučuje logopéd, t.j. absolvent vysokoškolského štúdia so záverečnou skúškou z logopédie v súlade s platnými príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Vyučovacia hodina ILI je delená, logopéd pracuje so žiakmi individuálne. S ostatnými žiakmi triedy v tom čase pracuje iný pedagóg podľa pokynov logopéda.

V škole, v ktorej sú v školskej integrácii vzdelávaní najmenej 12 žiaci s NKS a s VPU sa odporúča zamestnať najmenej jedného školského logopéda.

Asistent učiteľa

Pri vzdelávaní žiakov s NKS môže pôsobiť asistent učiteľa. Jeho pracovná náplň môže vychádzať z nasledujúcich činností:

- bezprostredná spolupráca s učiteľom v triede a s pedagogickými zamestnancami školy,
- uľahčovanie adaptácie žiaka na prostredie školy a pomáhanie prekonávania bariér, ktoré plynú z narušenia,
- spoluorganizovanie činnosti žiaka počas vyučovania v súlade s pokynmi učiteľa,
- vykonávanie pedagogického dozoru počas prestávok zameraného na žiakov s NKS,

- pomáhanie pri príprave učebných pomôcok,
- spolupráca pri voľnočasových aktivitách organizovaných školou,
- spolupráca s rodinou žiaka,
- v prípade potreby oboznamovanie sa so zdravotným stavom žiaka.

2.12 Povinné materiálo-technické a priestorové zabezpečenie

Okrem vybavenia školy uvedeného v štátnom vzdelávacom programe je potrebné vytvárať:

- učebne pre rozvoj poznávacích procesov, rozvoj psychomotorických, zmyslových, rytmicko-pohybových schopností a komunikačných schopností,
- učebne (triedy) vybavené viacúčelovým nastaviteľným nábytkom, s priestorom pre relaxáciu a nenáročnú pohybovú aktivitu počas vyučovania,
- učebne pre jednotlivé vzdelávacie oblasti (predmety) vybavené špeciálnym nábytkom, prístrojmi, nástrojmi, pomôckami, technikou, materiálmi,
- učebne pre informatickú výchovu vybavenú počítačmi s príslušným programovým vybavením a prídavnými zariadeniami,
- priestory pre telovýchovné aktivity s bezpečným povrchom, náradím a náčiním,
- priestory pre prípravné práce učiteľa, školského logopéda, priestory pre uloženie pomôcok,
- knižnica pre žiakov a učiteľov, učebnice a pracovné listy pre rozvíjanie komunikačnej schopnosti
- priestory pre záujmovú činnosť po vyučovaní (školský klub detí, záujmové krúžky a voľnočasové aktivity) vybavené pracovným a odpočinkovým nábytkom, priestormi pre učenie, s pomôckami pre relaxáciu,

Pre žiakov s NKS je potrebné zabezpečiť špeciálne učebnice a pracovné listy (budú uvedené v zozname literatúry v rámcových učebných osnovách predmetu ILI)

2.13 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

sú rovnaké ako v štátnom vzdelávacom programe pre primárny a nižší stredný stupeň vzdelávania.

Okrem toho pri výchove a vzdelávaní žiakov s NKS je potrebné vytvoriť vhodnú štruktúru práce a odpočinku žiakov a učiteľov počas dňa, vhodný režim vyučovania s ohľadom na vek a narušenie žiakov

Pri zaisťovaní bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov vo výchove a vzdelávaní v škole i mimo školy postupuje s týmito odchýlkami:

- a) pri kúpaní a pri plaveckom výcviku je v jednej skupine najviac päť žiakov,
 - b) pri lyžiarskom výcviku má jeden inštruktor v skupine najviac osem žiakov,
 - c) pri školskom výlete je počet žiakov v skupine rovnaký alebo nižší ako počet žiakov v triede, ak je počet žiakov v skupine pri školskom výlete vyšší ako počet žiakov v triede, riaditeľ školy zabezpečí účasť ďalšej poučenej plnoletej osoby.
- (§ 2 ods. 24 vyhlášky MŠ SR č. 322/2008 Z.z)

2.14 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov.

Školský vzdelávací program poskytuje základným školám a triedam pre žiakov s NKS možnosť profilovať sa a vychádzať v ústrety potrebám a záujmom žiakov. Rešpektuje strategické ciele a zámery jednotlivých škôl zavedením napr. špecifických predmetov.

V prípravnom resp. v prvom ročníku sa odporúča realizovanie tréningu fonemického uvedomovania podľa El'konina.

V prípravnom až druhom ročníku sa odporúča zaradenie predmetu komunikačné kompetencie. Podľa potreby sa odporúča využiť voliteľné hodiny v školskom vzdelávacom programe na posilnenie predmetu ILI, cudzieho jazyka a pod..

Vo vyšších ročníkoch sa odporúča zaradenie predmetov zameraných na rozvíjanie rozprávačských schopností (rozvoj naratív) a praktických cvičení z prírodovedných predmetov.

Literatúra

KEREKRÉTIOVÁ, A. a kol.: *Základy logopédie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2009. ISBN 978-80-223-2574-5

LECHTA, V. a kol.: *Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti*. Martin: Osveta, 1995. ISBN 80 88824-18-4

LECHTA, V. a kol.: *Terapia narušenej komunikačnej schopnosti*. Martin: Osveta, 2002. ISBN 80 8063-092-5

MIKULAJOVÁ, M. - VÁRYOVÁ, B.: *Metódy hodnotenia vývinu čítania a písania. Skrining detí, ohrozených dyslexiou. Skúšky čítania. Dotazník na hodnotenie ranej gramotnosti pre učiteľov*. Bratislava: Slovenská asociácia logopédov, 2008, v tlači.

MIKULAJOVÁ, M. - DUJČÍKOVÁ, V.: *Tréning fonemického uvedomovania podľa D.B. El'konina*. Bratislava: Dialóg, 2001

ŠKODOVÁ, E. – JEDLIČKA, I. a kol.: *Klinická logopedie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-546-6

Vzdelávací program pre deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou
ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie
ISCED 1 – primárne vzdelávanie
ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie

Autori:

PaedDr. Alena Šťihová

Mgr. Viktória Hlinková

PaedDr. Luboslava Porubovičová

PaedDr. Jana Šúleková

Mgr. Jana Kupková